โรงพยาบาลวังเจ้า อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก

ระเบียบปฏิบัติ คู่มือการปฏิบัติงาน / วิธีการทำงาน /แนวทางเวชปฏิบัติ

ประเภทเอกสาร	วิธีปฏิบัติงาน	
ชื่อเอกสาร	แนวทางการดูแลการใช้ยาในผู้ป่วยไตเรื้อรัง (CKD)	
รหัสเอกสาร	WI-PTC-๐๐๓	
แผนกที่เกี่ยวข้อง	ไม่มี	
วันที่ประกาศใช้	๑ ตุลาคม ๒๕๖๖	
ผู้จัดทำ	กลุ่มงานเภสัชกรรม และคุ้มครองผู้บริโภค	นายยศวิน พัดชุมพร หน่วยงาน กลุ่มงานเภสัชกรรม และคุ้มครองผู้บริโภค
ผู้ทบทวน	ประธานคณะกรรมการจัดทำคู่มือการบริการ	นางสาวดรุวรรณ คลังศรี หัวหน้ากลุ่มงานเภสัชกรรม และคุ้มครองผู้บริโภค
ผู้อนุมัติ	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลวังเจ้า	นายพิจารณ์ สารเสวก

ฉบับแก้ไขครั้งที่ ๐๑

จำนวน ๕ หน้า

โรงพยาบาลวังเจ้า	**หน้าที่ : ๑/๕**
วิธีปฏิบัติ เลขที่ : WI-PTC-๐๐๓	**ฉบับแก้ไขครั้งที่ ๐๑**
เรื่อง : แนวทางการดูแลการใช้ยาในผู้ป่วยไตเรื้อรัง (CKD)	**วันที่ : ๑ ตุลาคม ๒๕๖๖**
แผนก : กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค	**แผนกที่เกี่ยวข้อง : ไม่มี**
ผู้จัดทำ : นายยศวิน พัดชุมพร	**ผู้อนุมัติ : ผู้อำนวยการโรงพยาบาล**

๑. วัตถุประสงค์ (Objectives)

เพื่อให้ผู้ป่วยไตเรื้อรังมีการใช้ยาอย่างถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย ในการป้องกัน และชะลอการเกิดไตเรื้อรังระยะสุดท้าย

๒. ขอบเขต (Scope)

ครอบคลุมการปฏิบัติงานในการให้ความรู้ คำปรึกษา และประเมินการใช้ยาของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

๓. คำจำกัดความ (Definition)

ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง (Chronic kidney disease; CKD) หมายถึง ผู้ป่วยที่มีภาวะไตผิดปกติหรือมีอัตราการกรองของไต (eGFR) น้อยกว่า ๖๐ มล./ นาที/๑.๗๓ ตร.ม. ติดต่อกันนานเกิน ๓ เดือน

ระยะของโรคไตเรื้อรัง แบ่งได้ ๕ ระยะ ดังนี้

ระยะที่	คำจำกัดความ	อัตราการกรองของไต (มล./นาที/๑.๗๓ ตารางเมตร)
๑	eGFR ปกติหรือสูง	> ๙๐
๒	eGFR ลดลงเล็กน้อย	๖๐ - ๘๙
๓a	eGFR ลดลงเล็กน้อยถึงปานกลาง	๔๕ - ๕๙
๓b	eGFR ลดลงปานกลางถึงมาก	๓๐ - ๔๔
๔	eGFR ลดลงมาก	๑๕ - ๒๙
๕	ไตระยะสุดท้าย	< ๑๕ หรือต้องรับการบำบัดทดแทนไต

ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรัง หมายถึง ปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่ทำให้ค่าการทำงานของไตลดลง ได้แก่ โรคเบาหวาน, โรคความดันโลหิตสูง, ปัญหาจากการใช้ยา, การใช้ยา NSAIDs, การใช้ยาหม้อ ยาลูกกลอน ยาสมุนไพร และยาชุด

ยาหม้อ ยาลูกกลอน ยาสมุนไพร หมายถึง เป็นยาที่ได้จากการนำพืชสมุนไพรมาผสมกันแล้วนำไปต้มรับประทาน หรือ ในปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบเป็นยาลุกกลอน แคปซูล หรือ ยาอัดเม็ด โดยยากลุ่มนี้มักจะไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน และไม่มีการระบุตัวยาที่ชัดเจน ทำให้มีการเจือปนสารพิษต่าง ๆ เช่น โลหะหนัก และสารสเตียรอยด์ (Steroid) หากรับประทานติดต่อกัน จะทำให้พิษสะสมในไต ส่งผลให้เนื้อเยื่อไตตาย และเป็นโรคไตเรื้อรังได้ รวมถึงการรับประทานสมุนไพรด้วยตัวเอง อาจส่งผลให้ประสิทธิภาพของยาแผนปัจจุบันที่รับประทานอยู่นั้นลดลงอีกด้วย

ยาชุด หมายถึง ยาที่ผู้ขายจัดรวมไว้เป็นชุดให้กับผู้ซื้อ สำหรับกินครั้งละ ๑ ชุด โดยมีรูปแบบและสีของยาต่างๆ กัน โดยไม่แยกว่าเป็นยาชนิดใด ควรจะกินเวลาไหน โดยทั่วไปมักจะมียาตั้งแต่ ๓-๕ เม็ดหรือมากกว่า โดยตัวยาที่บรรจุอยู่ในยาชุดอาจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยส่วนใหญ่จะมียาสเตียรอยด์เป็นส่วนประกอบและมักจะขายรวมกับยาต้านอักเสบที่มิใช่สเตียรอยด์ เช่น Ibuprofen เป็นต้น มีส่วนน้อยที่ประกอบด้วยยาต้านอักเสบเพียงอย่างเดียว โดยไม่ขายรวมกับสเตียรอยด์ และมีบางชุดได้บรรจุยาต้านอักเสบ ๒ ชนิด รวมทั้งยาสเตียรอยด์เข้าไว้ด้วยกัน โดยหวังที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาให้เป็นที่พอใจของผู้ซื้อ

ยาบรรเทาอาการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Nonsteroidal anti-inflammatory drugs หรือ NSAIDs) หมายถึง ออกฤทธิ์ยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ "ไซโคลออกซิจีเนส" หรือ "ค็อกซ์" (cyclooxygenase หรือ COX) ซึ่งมีทั้ง "ค็อกซ์-๑ (COX-๑)" และ "ค็อกซ์-๒ (COX-๒)" โดยเอนไซม์ชนิดค็อกซ์-๒ ทำหน้าที่สร้างพรอสตาแกลนดิน (prostaglandins) ที่ทำให้เกิดอาการปวด อาการอักเสบและไข้ ในขณะที่เอนไซม์ชนิดค็อกซ์-๑ ทำหน้าที่สร้างพรอสตาแกลนดินที่ช่วยปกป้องผนังกระเพาะอาหารและทำให้เกล็ดเลือดเกาะกลุ่ม ดังนั้น NSAIDs (เอ็นเสด) ที่นำมาใช้ลดอาการปวดและอาการอักเสบในโรคข้ออักเสบจึงออกฤทธิ์ยับยั้งค็อกซ์-๒ ได้ ส่วนฤทธิ์ยับยั้งค็อกซ์-๑ จะเกี่ยวข้องกับผลข้างเคียงต่อทางเดินอาหารและการทำงานของเกล็ดเลือด เช่น ไอบูโพรเฟน (ibuprofen), ไดโคลฟีแน็ก (diclofenac), นาพร็อกเซน (naproxen), ไพร็อกซิแคม (piroxicam), เมล็อกซิแคม (meloxicam), เซเลค็อกสิบ (celecoxib), เอทอริค็อกสิบ (etoricoxib)

๔. หน้าที่ความรับผิดชอบ (Responsibilities)

เภสัชกรประจำคลินิกโรคไตเรื้อรัง

โรงพยาบาลวังเจ้า	**หน้าที่ : ๓/๕**
วิธีปฏิบัติ เลขที่ : WI-PTC-๐๐๓	**ฉบับแก้ไขครั้งที่ ๐๑**
เรื่อง : แนวทางการดูแลการใช้ยาในผู้ป่วยไตเรื้อรัง (CKD)	**วันที่ : ๑ ตุลาคม ๒๕๖๖**
แผนก : กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค	**แผนกที่เกี่ยวข้อง : ไม่มี**
ผู้จัดทำ : นายยศวิน พัดชุมพร	**ผู้อนุมัติ : ผู้อำนวยการโรงพยาบาล**

ขั้นตอนการปฏิบัติหรือระเบียบปฏิบัติ (Procedure)

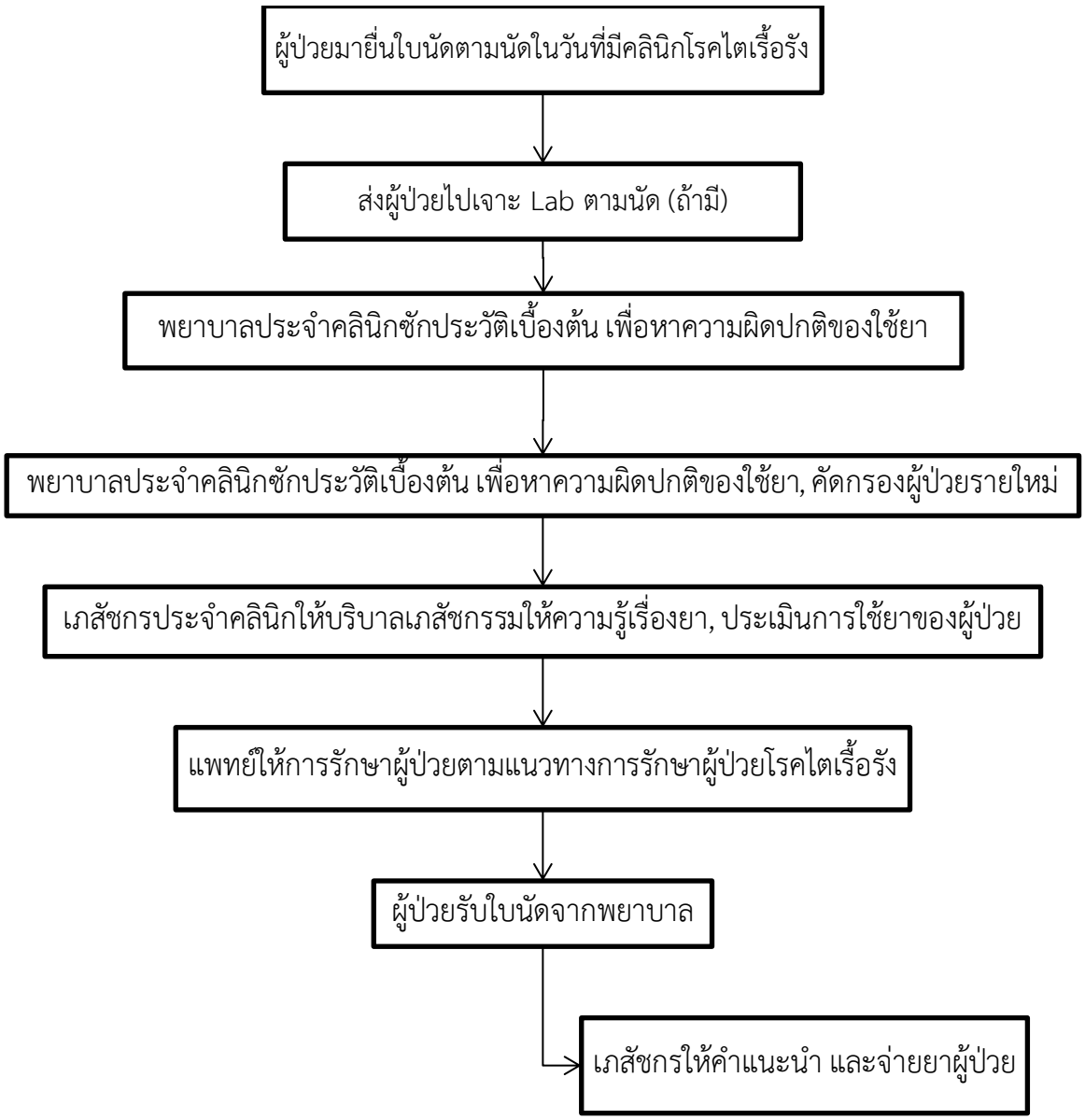

แผนภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการให้บริบาลทางเภสัชกรรมของคลินิกโรคไตวายเรื้อรัง

๑) ผู้ป่วยมายื่นใบนัดตามนัดในวันที่มีคลินิกไตวายเรื้อรัง

๒) ส่งผู้ป่วยไปเจาะ Lab ตามนัด (ถ้ามี)

๓) พยาบาลประจำคลินิกซักประวัติเบื้องต้น เพื่อหาความผิดปกติของใช้ยา, การใช้ยา NSAIDs, การใช้ยาหม้อ ยาลูกกลอน ยาสมุนไพร และยาชุด โดยใช้แบบประเมินการเข้าพบเภสัชกร และคัดกรองผู้ป่วยรายใหม่เข้ามาในคลินิกครั้งแรก

๔) เภสัชกรประจำคลินิกให้บริบาลเภสัชกรรมให้ความรู้เรื่องยารักษาโรคและป้องกันภาวะแทรกซ้อน, การปรับรายการยา, ประเมินความร่วมมือในการใช้ยา, ซักประวัติการใช้ยาสมุนไพร และ NSAIDs ในผู้ป่วยที่เข้าเกณฑ์การประเมินจากพยาบาล และให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องยากับผู้ป่วยไตเรื้อรังที่เข้ามาใหม่ในคลินิก โดยมีแผนการสอน 2 ประเด็น

๔.๑) ความสำคัญของการรับประทานยาในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง โดยผู้ป่วยต้องทานยาโรคประจำตัวที่เป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ยารักษาโรคน้ำตาลในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง และโรคไขมันในเลือดสูง เพราะจะช่วยคุมอาการของโรคประจำตัวไม่ให้รุนแรงขึ้นและชะลอความ เสื่อมของไต เนื่องจากข้อมูลจากสำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบว่า โรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุที่พบบ่อยของโรคไตเรื้อรัง

๔.๒) ยาที่ควรหลีกเลี่ยงในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง โดยยาที่มีผลกระทบต่อไตและท าให้ไตเสื่อมลง ซึ่งผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังควรหลีกเลี่ยง ได้แก่ ยา NSAIDs ใช้เพื่อบรรเทาอาการปวดจากสาเหตุต่างๆ เช่น กล้ามเนื้ออักเสบ เอ็นอักเสบ ข้ออักเสบ ปวดประจ าเดือน ปวดศีรษะ ปวดฟัน ปวดหลัง เป็นต้น ซึ่งยากลุ่มนี้ มีผลไปลดอัตราการกรองของไต ทำให้การทำงานของไตบกพร่อง ผู้ป่วยอาจมีความดันโลหิตสูงขึ้นและพบอาการบวมได้ นอกจากนี้ยังมียาสมุนไพรที่ห้ามรับประทานในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง มี 5 ชนิด ได้แก่ โสม มะเฟือง ชะพลู ยอ และชะเอมเทศ รวมไปถึงควรหลีกเลี่ยง ยาต้ม ยาหม้อ ยาลูกกลอน และยาอื่น ๆ นอกเหนือจากยาแผนยาเหล่านี้จำเป็นต้องมีการอย่างระมัดระวัง ไม่แนะนำให้ใช้ควบคู่กับยาแผนปัจจุบัน เนื่องจากอาจต้านฤทธิ์กัน หรือยาสมุนไพรบางชนิดมีแร่

ธาตุสูงเกินความต้องการ ผู้ป่วยไรคไตเรื้อรังมีการทำงานของไตไม่ปกติ ไม่สามารถขับแร่ธาตุที่เกินออกมาได้ ทำให้แร่ธาตุคั่งอยู่ในร่างกาย ส่งผลให้ไตเกิดการบาดเจ็บเฉียบพลันได้ รวมทั้งผลิตภัณฑ์บางชนิด อาจมีส่วนประกอบของยาที่ห้ามใช้ เช่น สเตียรอยด์ก็มีผลให้ไตเสื่อมลงได้ ดังนั้นจึงไม่ควรรับประทานยาประเภทยาสมุนไพร ยาต้ม ยาหม้อ ยาลูกกลอน

๕) แพทย์ให้การรักษาผู้ป่วยตามแนวทางการรักษาผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

๖) เภสัชกร ณ ห้องจ่ายยา ตรวจสอบความถูกต้องของใบสั่งยา และให้คำแนะนำในการใช้ยา

๕. เอกสารอ้างอิง (Reference Document)

-